

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU MÄÄRUS (kaheksas koda)

3. oktoober 2019*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Abielu lahutamise nõude kohtualluvus – Vanemlikku vastutust alaealise lapse suhtes ja tema ülalpidamise kohustust puudutava asja kohtualluvus – Pöördumine poolte kodakondsuse riigi kohtusse – Artikli 3 lõike 1 punkt b – Alaealise lapse ja vanemate viibimine teises liikmesriigis – Artikli 12 lõike 1 punkt b – Kokkulepe kohtualluvuse kohta – Artikkel 17 – Kohtualluvuse kontrollimine – Mõiste „vanemlik vastutus“

Kohtuasjas C-759/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Judecătoria Rădăuți (Rădăuți esimese astme kohus, Rumeenia) 19. novembri 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. detsembril 2018, menetluses

OF

versus

PG,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja president F. Biltgen, kohtunikud J. Malenovský ja C. G. Fernlund (ettekandja),

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Rumeenia valitsus, esindajad: E. Gane, L. Lițu ja C.-R. Canțăr,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja L. Radu Bouyon,

arvestades vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artiklile 99 pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi põhistatud määrusega,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: rumeeania.

määruse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (EÜT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243), artikli 2 punkti 7, artikli 3 lõike 1 ning artiklite 12 ja 17 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud OF-i ja PG vahelises kohtuvaidluses abielu lahutamise asjas.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 2201/2003

- 3 Määruse nr 2201/2003 artikli 1 kohaselt:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

[...]

b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.

2. [Lõike] 1 [punktis] b osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige järgmist:

a) eestkosteõigus [mõiste „eestkosteõigus“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „isikuhoidusõigus“] ja suhtlusõigus;

[...]

3. Käesolevat määrust ei kohaldata järgmiste juhtumite suhtes:

[...]

e) ülalpidamiskohustus;

[...]“.

- 4 Määruse artiklis 2 on ette nähtud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

7) mõiste „vanemlik vastutus“ tähendab kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab [isikuhoidusõigust] ja suhtlusõigust;

[...]

9) mõiste „[isikuhoidusõigus]“ hõlmab lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht;

[...]“.

5 Määruse artikli 3 „Üldine kohtualluvus“ lõikes 1 on sätestatud:

„Abielulahutuse, lahuselu ja abielu kehtetuks tunnistamisega seotud asjad on selle liikmesriigi kohtu alluvuses,

a) kelle territooriumil:

- on abikaasade alaline elukoht [mõiste „alaline elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“] või
- oli abikaasade viimane [harilik viibimiskoht], kui üks neist veel viibib seal, või
- on kostja [harilik viibimiskoht] või
- on ühistaotluse puhul ühe abikaasa [harilik viibimiskoht] või
- on hageja [harilik viibimiskoht], kui ta on seal [viibinud] vähemalt aasta vahetult enne taotluse esitamist, või
- on hageja [harilik viibimiskoht], kui ta on seal [viibinud] vähemalt kuus kuud vahetult enne taotluse esitamist ja ta on kõnealuse liikmesriigi kodanik või, Ühendkuningriigi ja Iirimaa puhul, kui seal on tema alaline asukoht;

b) kelle kodanikud mõlemad abikaasad on või, Ühendkuningriigi ja Iirimaa puhul, kus on mõlema abikaasa alaline asukoht.“

6 Määruse artikkel 12 „Lepinguline kohtualluvus“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigi kohtutel, kellel on artikli 3 tõttu pädevus lahutuse, lahuselu või abielu tühistamise taotluse suhtes, on pädevus kõigi selle taotlusega seotud vanemlikku vastutust käsitlevates küsimustes juhul, kui:

a) vähemalt ühel abikaasadest on lapse ees vanemlik vastutus;

ning

b) abikaasad ja vanemliku vastutuse kandjad on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil ühehäälselt kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides.

[...]“.

7 Määruse nr 2201/2003 artiklis 17 on ette nähtud:

„Kui liikmesriigi kohtule esitatud hagi käsitleb asja, mis käesoleva määruse kohaselt ei ole tema alluvuses ning mis on selle määruse põhjal mõne teise liikmesriigi kohtu alluvuses, teatab ta omal algatusel, et asi ei allu sellele kohtule.“

Määrus (EÜ) nr 4/2009

- 8 Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1) artiklis 3 on sätestatud:

„Liikmesriikides on ülalpidamiskohustuste küsimustes pädevad otsustama:

- a) selle riigi kohtud, kus on kostja alaline elamiskoht [mõiste „alaline elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“]; või
- b) selle riigi kohtud, kus on õigustatud isiku [harilik viibimiskoht]; või
- c) kohus, mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema perekonnaseisu käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus; või
- d) kohus, mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus.“

Rumeenia õigus

- 9 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Codul de procedură civilă), mis võeti vastu seadusega nr 134/2010 (Legea nr 134/2010) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 247, 10.4.2015, edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“), artiklis 915 on sätestatud kord, mille alusel määratakse kindlaks abielu lahutamise nõude arutamiseks pädev Rumeenia kohus.

- 10 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 919 lõike 2 kohaselt:

„Kui abikaasadel on alaealised lapsed, kes on sündinud enne abielu või selle jooksul või adopteeritud, teeb kohus otsuse vanema hooldusõiguse teostamise ning vanemate panuse kohta laste kasvatamise ja koolitamise kuludesse ka siis, kui abielu lahutamise nõue ei puuduta seda aspekti“.

- 11 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 130 lõikes 1 on ette nähtud:

„Pooled või kohtunik võivad menetluse igas staadiumis tõstatada kohtu üldise pädevuse puudumise küsimuse“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 12 Rumeenia kodanikud OF ja PG abiellusid 2000. aastal Rumeenias. Järgmisel aastal sündis neil laps.

- 13 Veidi pärast lapse sündi läksid OF ja PG koos temaga Itaaliasse elama.

- 14 Tribunale di Aosta (Aosta kohus, Itaalia) tuvastas 21. novembril 2012, et abikaasad elavad lahus, määras lapse isikuhoolduse tema emale PG-le ja kohustas isa OF-i maksma lapsele elatist. Kohus määras kindlaks ka isaga suhtlemise korra.

- 15 Isa esitas 3. septembril 2018 taotluse abielu lahutamiseks eelotsusetaotluse esitanud kohtule Judecătoria Rădăuți (Rădăuți esimese astme kohus, Rumeenia).

- 16 Nimetatud kohus tõdeb, et pooltel on püsiv side Itaalia ühiskonnaga ja nende hetkel 17aastane laps elab Itaalias ema juures juba pooleteiseaastaseks saamisest alates.
- 17 See kohus nendib samuti, et pooled ei ole esitanud kirjalikku kokkulepet, milles nad oleksid kokku leppinud abielu lahutamise nõude allumise sellele kohtule. Ta rõhutab, et ehkki hageja esitas ainult kostja elukoha aadressi Rumeenias, mainimata tema viibimiskoha aadressi Itaalias, on kostjale kohtukutse siiski kooskõlas tsiviilkohtumenetluse seadustikuga nõuetekohaselt kätte toimetatud, sest kostja ema kinnitas oma allkirjaga kohtukutse kättesaamist. Samuti lisas kohus toimikusse kostja telefoninumbri, mille abil on võimalik temaga kontakti leida.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et kuigi hageja ei ole esitanud nõudeid, mis puudutaksid vanemlikku vastutust lapse suhtes ja tema ülalpidamise kohustust, peab kohus tsiviilkohtumenetluse seadustikust tulenevalt selles osas meetmed võtma.
- 19 Kohus küsib, kas tema alluvusse kuulub abielu lahutamise nõue ning vanemliku vastutuse küsimustes ja ülalpidamiskohustuse osas meetmete võtmine, kui pooled ei ole selles sõnaselgelt kokku leppinud.
- 20 Kohus selgitab, et tema arvates on võimalik abielulahutuse asjas valida kohtualluvus ainult määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punktis a toodud kohtualluvuste vahel vastavalt ühe või teise poole või mõlema harilikule viibimiskohale, nagu on näha selles sättes kasutatud sidesõnast „või“. Seevastu on selline valik välistatud selles sättes nimetatud kohtualluvuste ja abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtute alluvuse vahel, mis on toodud selle määruse artikli 3 lõike 1 punktis b. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul soovis seadusandja privilegeerida poolte harilikul viibimiskohal põhinevat kohtualluvust võrreldes nende ühisel kodakondsusel põhineva kohtualluvusega.
- 21 Mis puudutab vaidlust, mille ese on „abielulahutus ja alaealine laps“ ning poolte vahel puudub kohtualluvuse kokkulepe, siis eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et ta peab riigisisese õiguse ees andma eelise määrusele nr 2201/2003 ning omal algatusel tõstatama Rumeenia kohtute alluvuse puudumise vastuväite rahvusvahelise kohtualluvuse sätete järgi. Selle kohtu sõnul saab poolte viibimiskoha liikmesriigi kohus kõige paremini tõendeid koguda. Kohus lisab, et määruse nr 2201/2003 artiklist 12 nähtub, et kui poolte harilik viibimiskoht on ühes liikmesriigis ja nad valivad abielulahutuse asjas pädevaks kohtuks nende ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtu, ei ole viimane automaatselt pädev vanemliku vastutuse ja ülalpidamiskohustuse küsimustes.
- 22 Neil asjaoludel otsustas Judecătoria Rădăuți (Rădăuți esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see, kui kostja ei ole esitanud vastuväidet, et rahvusvaheline kohtualluvus ei kuulu Rumeenia kohtutele, mis puudutab otsuse tegemist tema asjas, milleks on „abielulahutus ja alaealine laps“, on samaväärne tema vaikiva nõusolekuga selleks, et asjas teeb otsuse kohus, kelle poole hageja pöördus, kui poolte harilik viibimiskoht on teises liikmesriigis (käsitletaval juhul Itaalias) ja hagi abielu lahutamiseks on esitatud selle riigi kohtule, mille kodakondsus pooltel on?
2. Kas määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et kohus peab tõstatama või võib tõstatada omal algatusel vastuväite, et rahvusvahelise kohtualluvuse sätete järgi ei allu Rumeenia kohtutele asi, milles on tegemist „abielulahutuse ja alaealise lapsega“, kui teises liikmesriigis (käsitletaval juhul Itaalias) elavad pooled ei ole leppinud kohtualluvuses kokku (mille tulemusena jäetakse hagi läbi vaatamata, sest see ei allu Rumeenia kohtutele), kusjuures need sätted on prioriteetsed õigusnormide suhtes, mis on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 915 lõikes 2 ja mille kohaselt võib esitada vastuväite, et erandlik kohtualluvus ei kuulu Judecătoria Rădăuțile (Rădăuți esimese astme kohus) (mille tulemusena allub asi Judecătoria

Sectorului 5 Bucureștile (Bukaresti 5. sektori esimese astme kohus, Rumeenia) ning otsus asjas tehakse sisulistes küsimustes), eelkõige seepärast, et need sätted on vähem soodsad võrreldes riigisisese õigusnormiga (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 915 lõige 2)?

3. Kas määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõike 1 punktis b kasutatud väljendit „abikaasad ja vanemliku vastutuse kandjad on kohtusse pöördumise ajal [...] muul viisil ühehäälselt kohtute pädevust tunnistanud“ tuleb tõlgendada nii, et kui pooled, kes viibivad harilikult teises liikmesriigis (käsitletaval juhul Itaalias), valivad kohtuks, kes on pädev tegema otsust nõude kohta abielu lahutamiseks, selle riigi kohtu, mille kodakondsus neil on (Judecătoria Rădăuți (Rădăuți esimese astme kohus)), on see viimane kohus automaatselt pädev tegema otsust nende nõuete kohta, mis puudutavad „vanemliku vastutuste teostamist, alaealise elukohta ning lapse kasvatamise ja koolitamise kuludesse vanemate tehtava panuse kindlaksmääramist“?
4. Kas mõistet „vanemlik vastutus“ määruse nr 2201/2003 artikli 2 punktis 7 ja artiklis 12 tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab ka tsiviilseadustiku (Codul civil) artiklis 483 kasutatud mõistet „vanema hooldusõigus“, tsiviilseadustiku artiklis 400 kasutatud mõistet „lapse viibimiskoht“ ja tsiviilseadustiku artiklis 402 kasutatud mõistet „vanemate panus alaealise kasvatamise ja koolitamise kuludesse“?

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 23 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 99 kohaselt võib Euroopa Kohus juhul, kui küsimusele võib vastuse selgelt tuletada kohtupraktikast või kui esitatud küsimusele antav vastus ei tekita põhjendatud kahtlust, igal ajal ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja pärast kohtujuristi ärakuulamist lahendada kohtuasja põhistatud määrusega.
- 24 Käesolevas kohtuasjas tuleb seda sätet kohaldada.

Esimene küsimus

- 25 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui hageja pöördub abielu lahutamise nõudes abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtusse, samas kui nende ühine viibimiskoht on teises liikmesriigis, on see, kui kostja ei esita rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise vastuväidet, samaväärne tema vaikiva nõusolekuga sellisele kohtualluvusele.
- 26 Selle kohta tuleb märkida, et määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1, milles on kehtestatud abieluasjadega seotud kohtuasjade üldise kohtualluvuse kriteeriumid, ei näe ette seda, et hageja kohtualluvuse valik vajaks kostja nõusolekut.
- 27 Artikli 3 lõikes 1 on punktides a ja b loetletud hoopis mitu kohtualluvuse alust, mis ei ole hierarhilises suhtes, vaid kõik selles sättes nimetatud kriteeriumid on alternatiivsed (16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, punkt 48).
- 28 Euroopa Kohus on ka otsustanud, et määrusega nr 2201/2003 abielulahutuse asjade jaoks kehtestatud kohtualluvuse jagunemise korruga ei ole soovitud välistada juhtumeid, kus kohtualluvus on mitme riigi kohtul. Vastupidi, selles on sõnaselgelt ette nähtud mitme kohtualluvuse eksisteerimise võimalus, ilma et nende vahel oleks kehtestatud hierarhiat (16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, punkt 49).

- 29 Eeltoodust nähtub, et asjaomaste poolte ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtule, milleks on käesolevas asjas Rumeenia kohus, tuleneb kohtualluvus hageja esitatud abielu lahutamise nõude arutamiseks määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punktist b.
- 30 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata nii, et määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui hageja pöördub abielu lahutamise nõudes abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtusse, samas kui nende ühine viibimiskoht on teises liikmesriigis, tuleneb kohtualluvus selle nõude arutamiseks nimetatud sätte punktist b. Kuna kostja nõusolek ei ole vajalik, ei pea kontrollima, kas see, kui kostja ei ole esitanud kohtualluvuse puudumise vastuväidet, kujutab endast vaikivat nõusolekut asja arutava kohtu alluvusele.

Teine küsimus

- 31 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas toob asjaolu, et abielupaaril, kelle abielu lahutamist taotletakse, on alaealine laps, endaga kaasa selle, et asja arutav poolte ühise kodakondsuse liikmesriigi kohus võib tõstatada rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise vastuväite või peab seda tegema, kui pooled ei ole tema kohtualluvuses kokku leppinud.
- 32 Selle kohta tuleb märkida, et määruse nr 2201/2003 tõhusa rakendamise tagamiseks ja kooskõlas selle aluseks oleva vastastikuse usalduse põhimõttega peab iga kohus vastavalt selle määruse artiklile 17 kontrollima enda kohtualluvust (16. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus *Liberato*, C-386/17, EU:C:2019:24, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 33 Nagu on märgitud vastuses esimesele küsimusele, siis määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõikes 1 ei ole nõutud, et pooled oleksid kokku leppinud, millisesse kohtusse pöörduda.
- 34 Samuti tuleb rõhutada, et arvestades määruse eesmärki, milleks on õiguskindluse tagamine, on selle artiklis 6 sisuliselt ette nähtud, et määruse artiklites 3–5 ette nähtud kohtualluvus on laadilt erandlik (16. juuli 2009. aasta kohtuotsus *Hadadi*, C-168/08, EU:C:2009:474, punkt 48).
- 35 Asjaolu, et sellel abielupaaril on alaealine laps, ei ole artiklites 3–5 toodud kohtualluvuse kriteeriumide hulgas ja järelikult ei kuulu selline olukord nagu põhikohtuasjas määruse nr 2201/2003 artikli 7 alla, milles on ette nähtud kohtualluvus viibimiskoha järgi, kui hagi ei kuulu artiklite 3–5 alla, ning seetõttu tuleb nentida, et see asjaolu ei ole tähtis kohtualluvuse kindlaksmääramisel.
- 36 Seega, sellises olukorras nagu põhikohtuasjas ei saa asja arutav kohus, millele alluvus tuleneb määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punktist b, tõstatada rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise vastuväidet.
- 37 Järelikult tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas ei ole asjaolu, et abielupaaril, kelle abielu lahutamist taotletakse, on alaealine laps, oluline abielu lahutamise nõude kohtualluvuse kindlaksmääramisel. Abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohus, mille poole on hageja pöördunud ja millele alluvus tuleneb selle määruse artikli 3 lõike 1 punktist b, ei saa ka poolte kokkuleppe puudumisel selles osas tõstatada rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise vastuväidet.

Kolmas küsimus

- 38 Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et kui abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtu, mille poole on hageja pöördunud, alluvusse kuulub abielu lahutamine määruse

- nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punkti b järgi, on täidetud artikli 12 lõike 1 punktis b ette nähtud kohtualluvusega nõustumise tingimus nii, et selle kohtu alluvusse kuuluvad automaatselt küsimused, mis puudutavad vanemlikku vastutust asjaomase lapse suhtes ja tema ülalpidamise kohustust.
- 39 Tuleb märkida, et määruse nr 2201/2003 artiklis 8 on lapse parimaid huve silmas pidades ja läheduskriteeriumile eelisseisundi andmiseks antud üldine kohtualluvus selle liikmesriigi kohtutele, kus on lapse harilik viibimiskoht (vt selle kohta 15. veebruari 2017. aasta kohtuotsus W ja V, C-499/15, EU:C:2017:118, punktid 51 ja 52).
- 40 Nagu nähtub selgelt määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõike 1 punkti b sõnastusest, on selles ette nähtud võimalus sõlmida vanemliku vastutuse küsimustes kohtualluvuse kokkulepe selle liikmesriigi kohtute kasuks, mille alluvusse kuulub selle määruse artikli 3 järgi abielu lahutamise nõude lahendamine (vt selle kohta 12. novembri 2014. aasta kohtuotsus L, C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 42). Seega kuulub artikli 12 lõike 1 järgi pädeva kohtu alluvusse samuti ülalpidamiskohustuse asja arutamine määruse nr 4/2009 artikli 3 punkti d alusel, kui ülalpidamiskohustust puudutav nõue on seotud vanemlikku vastutust käsitleva nõudega (15. veebruari 2017. aasta kohtuotsus W ja V, C-499/15, EU:C:2017:118, punkt 48).
- 41 Siiski peab viidatud artikli 12 lõike 1 järgi olema tuvastatud, et menetluse pooled on sõnaselgelt või muul viisil vanemliku vastutusega seotud asjas ühehäälselt kohtualluvust tunnistanud ja seda vähemalt kuupäeval, mil valitud kohtu poole on pöördunud.
- 42 Kuid sellises menetluses nagu põhikohtuasjas, mille ese ei ole vanemlik vastutus, vaid üksnes abielulahutus ja milles kostja ei ole kohtusse ilmunud, tuleb nentida, et ei hageja ega kostja ei ole sõnaselgelt või muul viisil ühehäälselt tunnistanud selle kohtu alluvust, mille poole on pöördunud vanemliku vastutusega seotud küsimustes.
- 43 Järelikult ei saa sellises olukorras pidada abielu lahutamise nõude suhtes määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punkti b järgi pädevat kohut sama määruse artikli 12 järgi *a fortiori* automaatselt pädevaks küsimustes, mis puudutavad vanemlikku vastutust asjaomase alaealise lapse suhtes ja tema ülalpidamise kohustust.
- 44 Selline tõlgendus on kooskõlas Euroopa Kohtu presidendi 16. jaanuari 2018. aasta määrusega PM (C-604/17, ei avaldata, EU:C:2018:10, punkt 29), milles otsustati, et tulenevalt määruse nr 2201/2003 sätetest ei ole liikmesriigi kohus, kes on selle määruse artikli 3 lõike 1 punkti b kohaselt pädev lahendama selle riigi kodanikest abikaasade abielu lahutamise nõuet, samas pädev lahendama abikaasade lapse hooldusõiguse ja suhtlusõiguse küsimusi, kui selle lapse harilik viibimiskoht selle kohtu poole pöördumise ajal on teises liikmesriigis nimetatud määruse artikli 8 lõike 1 tähenduses ja kui sellele kohtule nimetatud määruse artikli 12 alusel pädevuse andmise tingimused ei ole täidetud, võttes seejuures arvesse ka asjaolu, et põhikohtuasja asjaoludest ei ilmne, et selline kohtualluvus võiks põhineda sama määruse muudel artiklitel.
- 45 Järelikult tuleb kolmandale küsimusele vastata, et määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et kui abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtu, mille poole on hageja pöördunud, alluvusse kuulub abielu lahutamine määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punkti b järgi, ei saa pidada täidetuks selle artikli 12 lõike 1 punktis b ette nähtud kohtualluvusega nõustumise tingimust, sest selle menetluse ese ei ole vanemlik vastutus ja kostja ei ole kohtusse ilmunud. Sellises olukorras ei kuulu asja arutava ja abielu lahutamiseks pädeva kohtu alluvusse viidatud artikli 12 lõike 1 punkti b ja määruse nr 4/2009 artikli 3 punkti d alusel nende küsimuste lahendamine, mis puudutavad vastavalt vanemlikku vastutust asjaomase lapse suhtes ja tema ülalpidamise kohustust.

Neljas küsimus

- 46 Neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas mõistet „vanemlik vastutus“ määruse nr 2201/2003 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab asjaomases riigisiseses õiguses ette nähtud mõisteid „vanema hooldusõigus“, „lapse viibimiskoht“ ja „vanemate panus lapse kasvatamise ja koolitamise kuludesse“.
- 47 Tuleb märkida, et Euroopa Kohtule ELTL artikliga 267 antud pädevuse teostamise raames võib ta tõlgendada üksnes aluslepinguid ja Euroopa Liidu institutsioonide poolt vastu võetud õigusakte ja mitte anda enda hinnangut riigisisese õiguse sätete kohta.
- 48 Liikmesriigi kohtule tarviliku vastuse andmiseks tuleb viidata määruse nr 2201/2003 artiklile 1, milles on täpsustatud selle määruse kohaldamisala ja lõike 1 punktis b on ette nähtud, et seda kohaldatakse vanemliku vastutuse tekkimise, teostamise, üleandmise, piiramise või äravõtmise suhtes ning lõikes 2, et osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige isikuhooldusõigust ja suhtlusõigust.
- 49 Määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 7 kohaselt tähendab mõiste „vanemlik vastutus“ kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, eelkõige isikuhooldusõigust ja suhtlusõigust, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal.
- 50 Mõiste „isikuhooldusõigus“ hõlmab määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 9 kohaselt „lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht.
- 51 Euroopa Kohus on otsustanud, et esiteks näitab sõna „eelkõige“ kasutamine määruse nr 2201/2003 artikli 1 lõikes 2 seda, et selles sättes sisalduv loetelu ei ole ammendav, ja teiseks on vanemlik vastutus selle määruse artikli 2 punkti 7 tähenduses määratletud laialt (27. novembri 2007. aasta kohtuotsus C, C-435/06, EU:C:2007:714, punktid 30 ja 49).
- 52 Eeltoodust nähtub, et mõiste „vanemlik vastutus“ määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 7 tähenduses hõlmab eelkõige kõiki isikuhooldusõiguse ja lapse viibimiskohaga seotud otsuseid.
- 53 Nagu nähtub määruse nr 2201/2003 artikli 1 lõike 3 punktist e, ei kohaldata seda määrust ülalpidamiskohustuse suhtes. See kuulub nimelt määruse nr 4/2009 kohaldamisalasse.
- 54 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb neljandale küsimusele vastata, et terminit „vanemlik vastutus“ määruse nr 2201/2003 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab otsuseid, mis puudutavad eelkõige isikuhooldusõigust ja lapse viibimiskohta, kuid see ei hõlma vanemate panust lapse kasvatamise ja koolitamise kuludesse, mis kuulub mõiste „ülalpidamiskohustus“ alla ja määruse nr 4/2009 kohaldamisalasse.

Kohtukulud

- 55 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulud, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui hageja pöördub abielu lahutamise nõudes**

abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtusse, samas kui nende ühine viibimiskoht on teises liikmesriigis, tuleneb kohtualluvus selle nõude arutamiseks nimetatud sätte punktist b. Kuna kostja nõusolek ei ole vajalik, ei pea kontrollima, kas see, kui kostja ei ole esitanud kohtualluvuse puudumise vastuväidet, kujutab endast vaikivat nõusolekut asja arutava kohtu alluvusele.

2. Määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõiget 1 ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas ei ole asjaolu, et abielupaaril, kelle abielu lahutamist taotletakse, on alaealine laps, oluline abielu lahutamise nõude kohtualluvuse kindlaksmääramisel. Abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohus, mille poole on hageja pöördunud ja millele alluvus tuleneb selle määruse artikli 3 lõike 1 punktist b, ei saa ka poolte kokkuleppe puudumisel selles osas tõstatada rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise vastuväidet.
3. Määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et kui abikaasade ühise kodakondsuse liikmesriigi kohtu, mille poole on hageja pöördunud, alluvusse kuulub abielu lahutamine määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punkti b järgi, ei saa pidada täidetuks selles artikli 12 lõike 1 punktis b ette nähtud kohtualluvusega nõustumise tingimust, sest selle menetluse ese ei ole vanemlik vastutus ja kostja ei ole kohtusse ilmunud. Sellises olukorras ei kuulu asja arutava ja abielu lahutamiseks pädeva kohtu alluvusse viidatud artikli 12 lõike 1 punkti b ja nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes artikli 3 punkti d alusel nende küsimuste lahendamine, mis puudutavad vastavalt vanemlikku vastutust asjaomase lapse suhtes ja tema ülalpidamise kohustust.
4. Terminit „vanemlik vastutus“ määruse nr 2201/2003 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab otsuseid, mis puudutavad eelkõige isikuhooldusõigust ja lapse viibimiskohta, kuid see ei hõlma vanemate panust lapse kasvatamise ja koolitamise kuludesse, mis kuulub mõiste „ülalpidamiskohustus“ alla ja määruse nr 4/2009 kohaldamisalasse.

Allkirjad